

การพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8

SOCIAL DEVELOPMENT IN DIMENSION OF THE NOBLE EIGHTFOLD PATH

พระมหาพิพัฒน์ ปาวฑฒโน (ทำดี)

Phramaha Pipat Pavaddhano (Thadee)

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Program of Buddhist Studies, Graduate School, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail : pipat.2533@gmail.com

(Received : July 4, 2024; Edit : July 15, 2024; accepted : July 26, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพอุปสรรคการพัฒนาสังคม 2) เพื่อพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคม พบว่า เกิดจาก ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม การพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านวัตถุ ทำให้การพัฒนาศีลธรรมเสื่อมถอยลง การเสพติดสื่อออนไลน์ที่มีความรุนแรง ทำให้เกิดการเรียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี ทำให้ระบบการพัฒนาคนและสังคมเกิดปัญหา และสาเหตุหลักของปัญหาเหล่านั้น มาจากการไม่ได้รับอบรมฝึกฝนทางด้านจิตใจให้เข้มแข็ง

2. การพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 พบว่า เป็นกระบวนการที่จะทำมนุษย์ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ด้วยการคิดช่วยเหลือเกื้อกูล คิดเสียสละ ความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ด้วยการพูดด้วยเมตตา พูดด้วยกรุณา พูดด้วยปิยวาจา การทำด้วยใจ หรือที่เรียกว่าจิตอาสา ไม่คิดหวังผลตอบแทน การไม่มีความลำเอียง ไม่ทุจริต ไม่คดโกง การพยายามพัฒนาศักยภาพของตนให้สูงขึ้น เพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้คนในสังคม การมีสติก่อนทำ ก่อนพูด และ มีความมุ่งมั่น มุ่งมั่น แน่วแน่ กล้าเผชิญกับปัญหา

3. แนวทางการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 คือ การเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ การเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง ร่วมมือกันทำงาน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน เข้าถึงกัน สังคมเกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาสังคม, มรรคมีองค์ 8

Abstract

This research article has the following objectives: 1) to study the obstacles to social development 2) to develop society in the dimensions of the Eightfold Path 3) to present guidelines for social development in the dimensions of the Eightfold Path.

The study results found that:

1. Problems and obstacles to social development were caused by the physical, emotional, mental, and social aspects of development that focus on material aspects. causing moral development to deteriorate Addiction to violent online media causes bad behavior in learning This causes problems in the human and social development system. and the main causes of those problems come from not being trained and trained mentally to be strong.

2. Social development in the dimension of the Eightfold Path was found to be a process that will allow all humans to live together in society in peace. By thinking about helping and supporting, thinking about sacrificing one's happiness. for the benefit of others Don't think of hurting others. By speaking with kindness, speaking with kindness, speaking with kind words, and doing with the heart, also known as volunteer spirit. Don't expect anything in return. Not having bias, not being dishonest, not cheating, trying to develop one's potential to a higher level. To be accepted by people in society Be mindful before acting, before speaking, and have stability, determination, determination, and courage to face problems.

3. Guidelines for social development in the dimensions of the Eightfold Path are understanding problems Understanding the solution Understanding the management process, access to action Create cooperation from those involved work together we analyze problems, and results: When each side understands each other and reaches out to each other, society is balanced, stable, and sustainable.

Keyword: Social Development, The Noble Eightfold Path

บทนำ

การพัฒนาสังคม เป็นงานที่ต้องเข้าไปเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาสังคมเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สมาชิกในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเป็นการกระทำใด ๆ ก็ตามที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกในสังคมที่อยู่ร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งหมายถึงลักษณะที่เป็นทั้งด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ การทำให้คน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงโดยมีการวางแผนที่คาดหวังถึงผลลัพธ์ที่สามารถส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเขาเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง สังคมมนุษย์จะมีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ ยึดถือและปฏิบัติตนไปในทางที่ดีที่ถูกต้อง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ทุกคนกระทำแต่ความดี ละเว้นการกระทำชั่วทั้งปวง

การพัฒนาสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ได้รับความสนใจจากองค์การสหประชาชาติตั้งแต่ภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ในขณะเดียวกันประเทศไทยได้เริ่มให้ความสนใจต่อการพัฒนาสังคมนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 -2514) เป็นต้นมา ทั้งนี้การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ผู้ศึกษาควรมีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม ความสำคัญของการพัฒนาสังคม เป้าหมายของการพัฒนาสังคมเพื่อให้สามารถเข้าใจและนำไปวิเคราะห์กับปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างถูกต้อง มีนักวิชาการได้ศึกษาและค้นคว้าไว้ ดังนี้

1.1 ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคม หมายถึง การปรับปรุงความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งวัดจากระดับของสวัสดิการที่ประชาชนได้รับ (การลดอัตราความเจ็บปวด การส่งเสริมสุขภาพทางกาย ใจ และสังคม) ระดับความเป็นอยู่และระดับความพึงพอใจที่ประชาชนมีต่อสินค้าและบริการที่ได้รับจากรัฐ และการยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

พัฒนา (Department of Economic and Social Affairs 1975, p 8) การกระทำทุกอย่างที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีแก่ประชาชนในสังคม วิชาชีพทุกสาขา ทุกองค์กร โดยความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคม และความหมายแคบคือ การจัดบริการทางสังคมต่าง ๆ ให้แก่คนในสังคม ความหมายกว้างคือ ความพยายามจะยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้ดีขึ้น มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและสังคมอย่างถูกต้อง (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ 2544, หน้า 12) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมตามแผนของสังคมหนึ่งใด นั่นคือ การพัฒนาต้องมีการเปลี่ยนแปลง และเป็นการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการเปลี่ยนแปลงกำหนด สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลง คือ โครงสร้างสังคม ซึ่งประกอบ ด้วยคน ระเบียบสังคม และวัตถุประสงค์ของ ทั้งนี้ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การเมือง การศาสนา อนามัย การศึกษา หรือด้านใด ๆ ก็รวมอยู่ในความหมายนี้ทั้งสิ้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2551, หน้า 4) และการพัฒนาสังคมจะต้องเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยพัฒนาที่สนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอม ยอมลดความสามารถของตนในการสนองความต้องการของเขาเอง การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องพัฒนา เศรษฐกิจให้ยั่งยืนภายใต้เงื่อนไขการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม โดยพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับธรรมชาติหรือระบบนิเวศ ไม่ทำลายธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนกำหนดนโยบาย สอนองความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายทรัพยากร ซึ่งเป็นที่ต้องการใน อนาคตสังคมที่ยั่งยืนจึงเป็นสังคมที่กิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์เกิดขึ้น และจำเป็นสืบทอดต่อไปได้ภายใต้ขีดจำกัดที่สภาพแวดล้อมกำหนดให้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561, หน้า 64-65)

1.2 ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคมนับว่าเป็นกระบวนการทางสังคม (Social process) ที่สำคัญ เพราะการมีกระบวนการนี้ทำให้สังคมไม่อยู่นิ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากความไม่เจริญพัฒนา ให้เจริญก้าวหน้า ครอบคลุมมีความมั่นคง ชุมชนมีความเข้มแข็ง และประชาชนที่ได้รับการพัฒนามีความสุข และสามารถ ดำรงชีพอายุร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาสังคมมีแก่นสารอยู่ที่การพัฒนาคน และการพัฒนาคนนั้นจะมีความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) การพัฒนา ให้คนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีความสามารถสูง สามารถใช้สติปัญญาตัดสินใจ ปัญหาเกี่ยวกับ ตนเอง และปัญหาอันเกี่ยวกับส่วนรวมได้ 2) พัฒนาคนให้มีทักษะสามารถดำเนินกิจการ ของสังคมได้โดยสมบูรณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นคนและกำลังคน (อุทัย หิรัญโต, 2522, หน้า 64) การพัฒนาสังคมที่จะก่อให้เกิด สันติสุขต้องเป็นการพัฒนาที่ล้อมนุษย์เป็นสาระโดยมุ่งให้เกิดพัฒนาการในบุคคลที่ประกอบกันเป็นสังคม พัฒนาการของบุคคลนี้ ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ภาวนา คือการทำให้เจริญ ซึ่งมีความหมายต่างจาก วัณณะ ที่แปลว่า รก การพัฒนาสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนา คือการทำให้สังคมนั้นมีภาวะที่เอื้อให้ บุคคลมีชีวิตที่ดีงามนั้น หมายถึงชีวิตที่ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความบีบคั้น รัตรึงทั้งจากปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน สามารถที่จะกำหนดความเป็นอยู่ของตนด้วยสติปัญญาและความพากเพียรของตนชีวิตเช่นนี้ย่อมไม่ถูกกดขี่ครอบงำให้จำกดอยู่กับตัวเอง จึงมีจิตใจเป็นอิสระและแผ่กว้างไปยังเพื่อนมนุษย์และสรรพชีวิต ภาวะชีวิตดังกล่าวในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าอิสรภาพ ซึ่ง แปลว่า ความเป็นใหญ่ในตนเอง (พระไพศาล วิสาโล, 2533, หน้า 18-19) การพัฒนาสังคมโดยทั่วไปเราจะให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” มากกว่าการพัฒนา “สิ่งของ” ซึ่งมักเป็นจุดเน้นในการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงการพัฒนา “คน” ก็ยังอาจมีความหมายได้หลายลักษณะ ได้แก่ การเน้นความหมายในเชิงการให้สวัสดิการสังคมแก่ผู้ขัดสนยากไร้ ซึ่งเป็นความหมายในลักษณะ “การสังคมสงเคราะห์” ในอีกความหมายหนึ่งจะให้ความสนใจใน “คน” ในแง่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนมากกว่าในแง่ของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในความหมายที่ 2 นี้ แนวทางการพัฒนาจะเน้นเรื่องการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ บุคลิกภาพ ทักษะคติ กิริยามารยาท การทำหน้าที่และความชำนาญในงานต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว คือเรื่องการทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นนั่นเอง โดยมีข้อสังเกตว่าในความหมายนี้จุดสนใจอยู่ที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ โดยถือเสมือนว่า ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมที่กำหนดไว้แล้วนั้นมีความถูกต้องเหมาะสมบุคคลมีหน้าที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับระเบียบนั้น “การพัฒนาสังคม” ในความหมายนี้ก็คือ การทำให้บุคคลยอมรับและปรับตัวเข้ากับระเบียบของสังคมที่มีอยู่ให้ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (พิทยา สายหู, 2544, หน้า 263-264)

1.3 เป้าหมายการพัฒนาสังคม การพัฒนาสังคมในทัศนะของท่านพุทธทาส คือ การพัฒนาจะต้องเป็นไปเพื่อสุขภาพชีวิตที่ดีอุปมาชีวิตที่สมบูรณ์จำต้องมีพละทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายพละ คือการพัฒนาร่างกายให้เจริญถูกต้อง ผาสุกด้วยการเจริญกายภาวนา 2) จิตตพละ คือการพัฒนาจิตให้มีสุขภาพ มีสมรรถภาพ ทำหน้าที่ได้ดีด้วยการ เจริญสมถกรรมฐาน ให้พ้นจากนิวรณ์ รบกวนจิตใจด้วยการเจริญจิตตภาวนา 3) โภธิพละ คือการพัฒนาสติปัญญาให้เห็นสิ่งทั้งปวง คือโลกและชีวิตตามเป็นจริงด้วย การเจริญวิปัสสนากรรมฐานให้พ้นจากอำนาจอวิชชาครอบงำด้วยการเจริญภาวนา 4) เมตตพละ คือ การสร้างมิตรภาพที่มีรากฐานมั่นคงในเพื่อนมนุษย์มีความสัมพันธ์ ที่ดีต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มีเมตตา อย่างปราศจากความเบียดเบียนและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นศัตรูกัน หากเกื้อกูลกันได้ถูกต้องด้วยการเจริญศีลภาวนา (พระคชญาณิ์ เมธงกูโร, 2532, หน้า 8-9)

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาให้มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา กล่าวคือ มนุษย์ต้องเป็นผู้กระทำด้วยการฝึกฝนอบรมให้ตนเองเกิดคุณสมบัติภายใน ได้แก่ คุณสมบัติทางศีล ทางสมาธิ และทางปัญญา ที่มีผลส่งไปสู่ภายนอกตน อันเป็นความสัมพันธ์

ระหว่างมนุษย์และวัตถุ ซึ่งแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางกาย และวาจา ดังนั้นมนุษย์จึงเป็นผู้ลงมือกระทำ หรือผู้สร้างให้เกิดมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ขึ้น ให้เกิดการพัฒนาในแง่ความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ก็ยังเป็นผู้ที่ถ่ายทอดคุณสมบัติที่ตนทำให้มีขึ้นไปสู่ภายนอก ซึ่งเป็นการพัฒนาใน ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความสงบสุข ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมากในด้านต่าง ๆ ช่วยแก้ไขปัญหของประชาชนให้อยู่อย่างสงบสุข ร่มเย็นในการดำเนินชีวิตประจำ 390 วัน ให้ชีวิตที่มีคุณภาพ มีศักยภาพที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสิ่งแวดล้อม และสามารถที่จะดำรง 390 วันชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรู้เท่าทันภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของโลก

พระพุทธศาสนาได้แสดงเป้าหมายของชีวิตไว้หลายระดับ ซึ่งทุกเป้าหมายล้วนเป็นเป้าหมาย ที่มีจริยธรรมเคียงคู่มาด้วย กล่าวอีกอย่างก็คือ เป้าหมายมีทั้งเป้าหมายทางโลกและเป้าหมายทางธรรม แต่ทุกเป้าหมายจะต้องมีจริยธรรมประกอบด้วยเสมอ โดยที่เป้าหมายที่ดีที่สุดหรือเป้าหมายที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา คือนิพพานอันเป็นความพ้นทุกข์อย่างสมบูรณ์และเด็ดขาด (วัชร งามจิตต์เจริญ, 2552, หน้า 393)

2.1 ความหมายตามศัพท์

มรรค, มรรคะ-, มรรคา [มัก, มักคะ-, มัณคา] น. ทาง, เหตุ, ใช้คู่กับว่า ผล ว่า เป็นมรรคเป็นผล ในพระพุทธศาสนา เป็นชื่อแห่งโลกุตระธรรม คู่กับ ผล มี 4 ชั้น คือ โสตาปัตติมรรค สกทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตตมรรค ทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็น 1 ในอริยสัจ 4 ได้ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เรียกเต็มว่า มรรคมองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ-ความเห็นชอบ 1 สัมมาสังกัปป-ความดำริชอบ 1 สัมมาวาจา การเจรจาชอบ 1 สัมมากัมมันตะ- การงานชอบ 1 สัมมาอาชีวะ-การเลี้ยงชีพชอบ 1 สัมมาวายามะ-ความพยายามชอบ 1 สัมมาสติ-ความระลึกชอบ 1 สัมมาสมาธิ-ความตั้งใจชอบ 1 หรือเรียกอีกหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง (วิ. มหา. (ไทย) 6/13/19)

2.2 ความหมายตามนัยของพระพุทธศาสนา

มรรคมองค์ 8 หรือ อัฐังคิกมรรค เรียกเต็มว่า อริยอัฐังคิกมรรค แปลว่า “ทางมีองค์แปดประการ อันประเสริฐ คือ 1) สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้อริยสัจ 4 หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรืออกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจลสมุปบาท 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วาจาสุจริต 4) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต 3 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมปธาน 4 7) สัมมาสติ ระลึกชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน 8) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561, หน้า 215)

2.3 ความสำคัญเกี่ยวกับมรรคมองค์ 8

มรรคมองค์ 8 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในทางพระพุทธศาสนา เพราะเป็นกระบวนการ หรือวิธีการปฏิบัติที่ผู้ปฏิบัติตามแล้วทำให้เกิดปัญญาญาณ ทำให้คลายความยึดมั่นถือมั่น ก่อให้เกิดความสงบกายสงบใจ ทำให้รู้ยิ่ง และสามารถกระทำได้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้ คือ พระนิพพาน มรรคมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพ้นทุกข์ของมนุษย์ เพราะหากไม่มีมรรค มนุษย์จะหาทางออกจากทุกข์ไม่ได้เลย (ประเสริฐ อุทัยเฉลิม 2554, หน้า 13) ประกอบด้วยหลัก

1) สัมมาทิฐิ (เข้าใจถูก)

สัมมาทิฐิ หมายถึง ความรู้ในอริยสัจ 4 การเห็นไตรลักษณ์ และการเห็นปฏิจลสมุปบาท ที.ม. (ไทย) 10/402/335 เป็นองค์แรกในมรรคมองค์แปด เป็นประตูบานแรกในการส่งเสริมให้คนงามความดีเกิดขึ้นเพราะเป็นการกล่าวถึงแนวคิดหรือความเห็นที่ถูกต้อง มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม คือ เห็นชอบ รู้เข้าใจถูกต้อง เห็นตามที่เป็นจริง (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555, หน้า 8)

2) สัมมาสังกัปปะ (คิดถูก)

สัมมาสังกัปปะ เป็นการดำริชอบหรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้องทำสิ่งที่ดีงาม เป็นหนึ่งในมรรค 8 คือ ความคิด คือ ความดำริดีตรง หรือคิดการต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (ส.ม. (ไทย) 19/8/11) ไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ประโยชน์สุข เช่น คิดไปในทางเสียสละ หวังดี มีเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูล และความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียง ด้วยด้วยความเห็นแก่ตัว ความคิดจะได้จะเอา หรือความเครียดแค้น ชิงชัง มุ่งทำลาย (ขวัญญา เอกจิตรต์ และอุทัย สติมั่น, 2559, หน้า 172)

3) สัมมาวาจา (พูดถูก)

สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ วาจาสุจริต 4 คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ การเว้นจากการพูดไม่ดี หรือทุจริตทางคำพูด 4 ประการ ที.ม. (ไทย) 10/402/335

4) สัมมากัมมันตะ (ทำถูก)

สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ทำการชอบ คือ การกระทำที่เว้นจากความประพฤติชั่วทางกาย 3 อย่าง อันได้แก่ เว้นจาก

การฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขามีได้ให้ และเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ที.ม. (ไทย) 10/402/335

5) สัมมาอาชีวะ (อาชีพถูก)

สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต เลี้ยงชีพชอบ คือ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ ได้แก่ เว้นจากเลี้ยงชีวิตโดยทางที่ผิด เช่น โก่งเงา หลอกลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติด ค้ายาพิษ เป็นต้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2561, หน้า 215) การประกอบอาชีพที่ถูกต้อง และสุจริตไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น (ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน, 2559, หน้า 172)

6) สัมมาวายามะ (พยายามถูก)

สัมมาวายามะ เพียรชอบ เกิดฉันทะพยายาม ปราศจากความเพียร ประคองจิตไว้ ตั้งจิตไว้ คือ เพียรระวังบาปที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม แต่ให้เจริญยิ่งขึ้น (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555, หน้า 9)

7) สัมมาสติ (ระลึกถูก)

สัมมาสติ การมีสติกำหนดตระลึกรู้อยู่เป็นนิจว่า กำลังทำอะไรอยู่ กำหนดรู้สภาวะที่เกิดขึ้นจริงในขณะปัจจุบัน คือ ระลึกไปในที่ที่ตั้งของสติที่ดีทั้งหลาย เช่น ในสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555, หน้า 9)

8) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจถูก)

สัมมาสมาธิ แปลว่า สมาธิชอบ คือความตั้งใจมั่นโดยถูกทาง โดยการที่กุศลจิตมีอารมณ์เป็นอันเดียว (ความตั้งมั่นแห่งกุศลจิตในอารมณ์อันใดอันหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน) (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555, หน้า 9)

สรุปได้ว่า หลักมรรคมีองค์ 8 มีเป้าหมายเพื่อกำจัดมิถิฆาตรรค ส่งเสริมการบรรลุสัมมามรรค และส่งเสริมการบรรลุอริยมรรคซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา การบรรลุสัมมามรรคและอริยมรรคนั้น ยังเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพของมรรคทั้ง 8 องค์ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและมีคุณภาพแบบเพิ่มพูนมากขึ้นๆ กว่าจุดเริ่มต้นไปพร้อมกันด้วย โดยอาศัยองค์ประกอบ คือ ความรู้ชัดที่เป็นสัมมาทัญญูในระดับเบื้องต้น ความพยายามที่เป็นสัมมาวายามะในระดับเบื้องต้น และความมีสติในขณะนั้นที่เป็นสัมมาสติในระดับเบื้องต้นร่วมอยู่ด้วยมาใช้ในการพัฒนาของมรรคที่บุคคลนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นไปในลักษณะที่ว่าเป็นการทำงานประสานสัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกัน ในการเข้าไปสนับสนุนการบรรลุองค์ธรรมทั้ง 5 คือ สัมมาทัญญู สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ส่วนการบรรลุสัมมาวิริยะและสัมมาสตินั้น เกิดจากการทำหน้าที่ในฐานะเป็นองค์ประกอบร่วมกันในการเข้าไปสนับสนุนองค์มรรคทั้ง 5 ก่อนหน้าให้เป็นสัมมามรรค จึงเป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่การบรรลุสัมมาวิริยะและสัมมาสติ ตามลำดับ ทั้งนี้ ยิ่งมีความพยายามและมีสติดำเนินการสนับสนุนให้มรรคมีองค์ 8 ก้าวหน้าไปเท่าใด สัมมาวิริยะและสัมมาสตินี้เองก็ยิ่งอบรมบ่มตัวให้แข็งแกร่งชัดเจนมีกำลังบริสุทธิ์มากขึ้นเพียงนั้น รวมทั้งเป็นปัจจัยส่งผลต่อการบรรลุสัมมาสมาธิในลำดับต่อมาด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรจังหวัดภูเก็ต จำนวน 417,885 คน ที่อาศัย อยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอเมืองกลาง และอำเภอเมืองกะทู้ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต, 2566, หน้า 8) ประชากรจังหวัดภูเก็ต ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต อำเภอเมืองกลาง และอำเภอเมืองกะทู้ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ยามาเน่ (Taro Yamane) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2557, หน้า 45) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร } n &= \frac{N}{1 + N(e)^2} \\ \text{เมื่อ } n &= \text{ขนาดของหน่วยตัวอย่าง} \\ N &= \text{ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย} \\ e &= \text{ค่าเปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง} \\ \text{แทนค่า } n &= \frac{417,885}{1 + 417,885 (0.05)^2} = 399.62 \approx 400 \text{ คน} \end{aligned}$$

จากการใช้สูตรค่า 391 นวนของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรจังหวัดภูเก็ตจำนวน 417,885 คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน จากนั้นจึงทำ 391 การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random

Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่ม ตามสังกัดอำเภอ 392 เกอ แล้วจึงแบ่งจำ392 นวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จำ392 หนดไว้ 400 คน ออกเป็น 3 กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มตามสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548, หน้า 19) ดังนี้

$$n_1 = \frac{N_i}{N} \times n$$

เมื่อ n_1 แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละอำเภอ
 N_i แทน จำนวนประชากรแต่ละอำเภอ
 n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกอำเภอ
 N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

ตัวอย่าง การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรจังหวัดภูเก็ต ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต จำ392 นวน 248,998 คน ดังนี้

$$n_1 = \frac{400}{417,885} \times 248,998$$

$n_1 = 238$ คน

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชากรจังหวัดภูเก็ต ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต คือ 238 คนรายละเอียดจำ392 นวน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการจำ392 นวน

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนประชากร (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
เมืองภูเก็ต	248,998	238
ถลาง	111,962	107
กะทู้	56,925	55
รวม	417,885	400

จากประชากร 417,885 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จำแนกเป็นอำเภอเมืองภูเก็ต 238 คน อำเภอถลาง 107 คน และอำเภอกะทู้ 55 คน ในการไปเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จนได้ครบตามจำนวนของแต่ละอำเภอที่คำนวณไว้ โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการพัฒนาสังคม และด้านพระพุทธศาสนา ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำ392 นวน 17 รูป/คน โดยผ่านขั้นตอน การสร้างเครื่องมือที่ใช้การวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

สรุป

5.1 สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคม

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 เป็นเพศหญิง จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.00 ประชาส่วนใหญ่ มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 46.25 ซึ่งส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 66.50 อาชีพส่วนใหญ่เป็น นักเรียน/นักศึกษา จำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ระดับความเห็นที่มีต่ออุปสรรคการพัฒนาสังคม โดยภาพรวมมีความคิดเห็นต่ออุปสรรคการพัฒนาสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีความเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คืออุปสรรคการพัฒนาด้านจรรยาบรรณภายในจังหวัดภูเก็ต ($\bar{X}=3.40$) รองลงมาคือ อุปสรรคการพัฒนาด้านการขนส่งสินค้า อุปโภคและบริโภค ($\bar{X}=3.28$) และ อุปสรรคการพัฒนาด้านคมนาคมทางอากาศระหว่างจังหวัดภูเก็ตกับต่างจังหวัดและต่างประเทศ มีความเห็น เป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X}=3.26$) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน เกิดจาก ร่างกาย

อารมณ์ จิตใจ สังคม การพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านวัตถุ ทำให้การพัฒนาศีลธรรมเสื่อมถอยลง การเสพติดสื่อออนไลน์ที่มีความรุนแรง ทำให้เกิดการเรียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี ทำให้ระบบการพัฒนาคนและสังคมเกิดปัญหา และสาเหตุหลักของปัญหาเหล่านั้น มาจากการไม่ได้รับอบรมฝึกฝนทางด้านจิตใจให้เข้มแข็ง และสภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนาสังคมในปัจจุบัน มาจากคนในสังคมขาดความรู้ความเข้าใจถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่เข้าใจปัญหาเหล่านั้นว่ามีสาเหตุเกิดมาจากอะไร การดำรงชีวิตของคนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัว เกิดการเอารัดเอาเปรียบ

5.2 การพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8

สรุปผลการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 ทั้ง 8 ด้าน พบว่า 1) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) เป็นกระบวนการที่จะทำมนุษย์ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข หลักสัมมาทิฐิ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนาดได้ เพราะความเข้าใจถูกต้องนั้นเป็นประตูด่านแรกที่จะทำให้เข้าใจหลักของการความคิดถูก การพูดจาถูก การทำถูก การทำอาชีพอถูก การพยายามถูก การระลึกถูก และการตั้งใจถูก 2) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาสังกัปปะ (ความคิดชอบ) คิดช่วยเหลือเกื้อกูล คิดเสียสละ ความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น สัมมาสังกัปปะ เป็นการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน การพัฒนาสังคมนั้น จะต้องอาศัยหลักการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ อย่างมีเหตุผล มีผล เพื่อให้เห็นข้อบกพร่องของตนเอง การพัฒนาตนให้เป็นผู้มีความคิดดี เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดความผาสุก และยั่งยืน 3) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาวาจา (การพูดจาชอบ) เป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพราะทุกคนพูดด้วยเมตตา พูดด้วยกรุณา พูดด้วยปรีชาญาณ เป็นอันจะทำให้สังคมนั้น ๆ หรือสังคมนั้น ๆ พัฒนาได้ 4) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาภังคะ (การกระทำชอบ) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สังคมเกิดสันติสุข เพราะทุกคนนำหลักศีลธรรม 5 ประการคือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มสุรายาเมา เพราะการทำความดีในหลักสัมมาภังคะนั้นจะต้องเน้นความถูกต้องมากกว่าความถูกต้อง สังคมจะพัฒนาได้ การทำนั้นจะต้องมีคุณธรรมที่สำคัญคือ การทำด้วยใจ หรือที่เรียกว่าจิตอาสา ไม่คิดหวังผลตอบแทน ทำด้วยความเสียสละ ทำด้วยสองมือ และมีความสุขที่ได้ทำเพื่อสังคม 5) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาอาชีวะ (การทำอาชีพชอบ) เป็นการทำหน้าที่ ๆ ถูกต้อง ไม่มีความลำเอียง ไม่ทุจริต ไม่คดโกง มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรมต่อหน้าที่ ๆ ทำ หรืองานอาชีพที่ทำ การพัฒนาสังคมนั้นจะดีขึ้นได้ หากทุกคนทำอาชีพอย่างมีคุณธรรม และสิ่งที่สำคัญในการทำอาชีพ คือ การได้รับความสุขในอาชีพ และเป็นอยู่ด้วยความภาคภูมิใจในอาชีพของตน 6) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) ในด้านการพัฒนาสังคมนั้น หมายถึง พยายามพัฒนาศักยภาพของตนให้สูงขึ้น เพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคม ในด้านพระพุทธศาสนาเน้นความเพียรพยายามเพื่อทำลายกิเลส เช่น การพยายามทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ การพยายามให้ในสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์กับผู้อื่น การพยายามทำเพื่อชุมชนและสังคม การพยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นคนดี และการพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ความพยายามลักษณะนี้จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนาได้อย่างแน่นอน 7) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาสติ (การระลึกชอบ) สัมมาสตินั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมมาก หากคนในสังคมมีสติก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติดจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน สมดังพุทธสุภาษิตที่ว่า สติมีโต สทา ภทร แปลว่า ผู้มีสติเป็นผู้มีความเจริญทุกเมื่อ และสตินั้นจะทำให้สังคมเกิดการพัฒนาทุกเมื่อด้วยเช่น สตินั้นเปรียบเสมือนกลยาณมิตรที่คอยเตือนไม่ให้หลงผิด เตือนไม่ให้ประมาท เตือนให้ไม่เป็นทุกข์ เตือนไม่ให้ลุ่มหลงในความทุกข์ และ 8) การพัฒนาสังคมในด้านสัมมาสมาธิ (การตั้งใจชอบ) เป็นหลักประกันความสำเร็จในการทำงาน เพราะการทำงานจะต้องทำด้วยความตั้งใจ มีความมั่นคง มุ่งมั่น แน่วแน่ กล้าเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ในการพัฒนาสังคมนั้นทุกคนจะต้องมีความตั้งใจที่จะทำอย่างจริงจัง และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การตั้งใจอยู่บนเส้นทางแห่งความสุข กล่าวคือ เส้นทางแห่งความดี และการตั้งใจที่สร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข

5.1.3 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8

การพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 ทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพมีความสอดคล้องกัน ด้านเชิงปริมาณพบว่า อุปสรรคการพัฒนาสังคมมีมากมายหลายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 3.44 ทั้งนี้ในอนาคตปัญหามากมายเหล่านี้อาจจะเพิ่มทวีคูณ ทำให้สังคมเกิดปัญหาขาดการพัฒนา การนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาดังกล่าวสังคมปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในระดับมาก 3.57 ทำให้ทราบว่า มรรคมีองค์ 8 มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก และนำไปสู่หลักการคิด 4 การทำ 3 และใช้ชีวิตสุจริต 1 ดังนี้

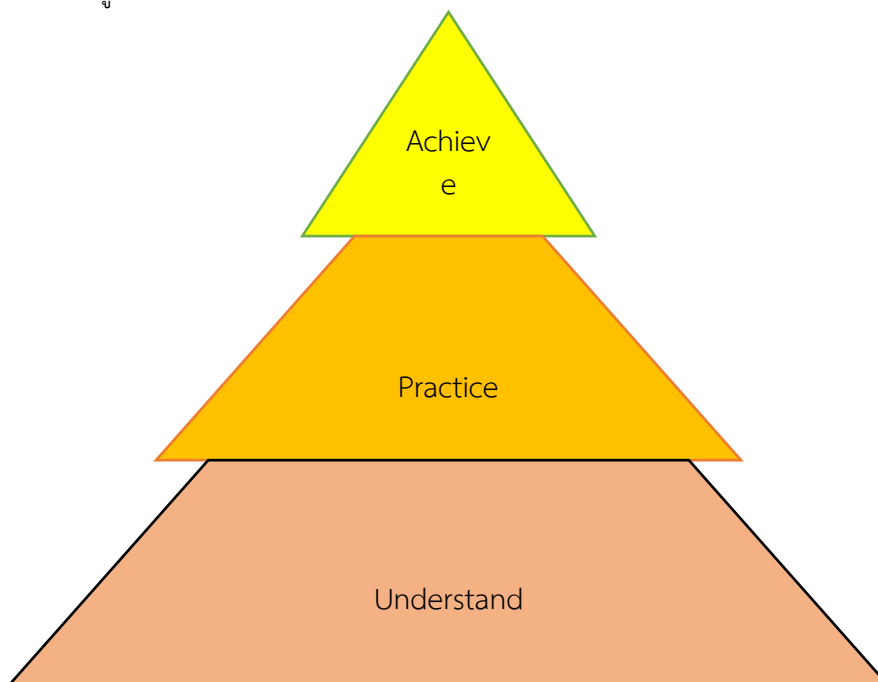
1. หลักการคิด 4 ได้แก่ 1) สัมมาสติ หมายถึง ตื่นรู้ในความคิด เกิดปัญญาตระหนักรู้จากได้อ่านได้ฟัง ได้เรียนรู้ จนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง 2) สัมมาสมาธิ หมายถึง แน่วแน่ในเป้าหมายของตนเอง อะไรคือเป้าหมายของตนเองในระยะสั้นและระยะยาวมุ่งมั่นและไม่โลเลเปลี่ยนไปมา พยายามหาเป้าหมายที่มีความสุขของตัวเองให้เจอ และแน่วแน่ที่จะลงมือทำตามความเชื่อที่ตรงกับเป้าหมายของตัวเอง ท้ายสุดความสำเร็จที่ใช่ของตัวเองก็จะเกิดขึ้นได้จริง และ 3) สัมมาทิฐิ หมายถึง ปัญญา เปรียบเหมือนกุญแจดอกสำคัญของชีวิตแต่ละคน เกิดจากการที่บุคคลมีจิตตั้งมั่น มีความมั่นคงในอารมณ์ และ 4) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง คิดถูกต้อง การคิดละเอียดชัดเจน การคิดอย่างมีเหตุผลการคิดกว้างและรอบคอบ การคิดไกล การคิดลึกซึ้ง การคิดดี และคิดถูกทาง

2. การทำ 3 ได้แก่ 1) สัมมาวาจา หมายถึง พูดเป็น ในหลักมกคลสูตรพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า ต้องเป็นคำจริง คือข้อมูลที่ถูกต้อง มีหลักฐานอ้างอิงได้ ไม่ได้ปั้นแต่งขึ้นมาพูด ต้องเป็นคำสุภาพ พูดด้วยภาษาที่สุภาพ มีความไพเราะในถ้อยคำ พูดถ้อยคำมีประโยชน์ คือมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง ถ้าหากนำแนวทางไปคิด หรือปฏิบัติในทางสร้างสรรค์ พูดด้วยจิตที่มีเมตตา เป็นการพูดด้วยจิตใจที่มีความปรารถนาดีต่อผู้ฟัง มีความจริงใจต่อผู้ฟัง พูดได้ถูกกาลเทศะ พูดในสถานที่เหมาะสม และในเวลาที่เหมาะสม 2) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การกระทำทั้งหลาย ย่อมเปรียบได้กับการปลูกพืช ผู้หว่านข้าวลงในนา ย่อมได้รับผลผลิตเป็นข้าว สามารถนำมาบริโภคและขายได้ ผู้ปลูกมะม่วงไว้ในสวน ย่อมได้รับผลผลิตเป็นมะม่วง สามารถนำมาบริโภคและขายได้ หรือผู้ที่ปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เมื่อถึงเวลา ย่อมสามารถนำผลผลิตของพืชชนิดนั้น ๆ มาสร้างประโยชน์ได้ กรรมก็เช่นกัน ไม่ว่าผู้ใดทำกรรมเช่นใดไว้ เมื่อถึงเวลาที่กรรมเหล่านั้นมีโอกาสให้ผล ผู้ที่เป็นเจ้าของแห่งกรรม ย่อมต้องได้รับผลของกรรมนั้น เพราะสัตว์โลกทั้งปวง เป็นผู้มีการเป็นกำเนิด มีการเป็นเผ่าพันธุ์ มีการเป็นที่พึ่ง เป็นทายาทคือผู้รับผลแห่งกรรม ทำกรรมใดไว้ ดีหรือชั่วก็ตาม จะต้องได้รับผลของกรรมนั้นอย่างแน่นอน และ 3) สัมมาวายามะ หมายถึง พากเพียร การทำความเพียรพยายามในการที่จะละความชั่ว ประพฤติความดีเป็นต้น หรือความพยายามในการศึกษาเล่าเรียนในการทำหน้าที่การงาน ไม่หว่านหวั่นต่ออุปสรรคอันตรายต่าง ๆ และไม่กลัวเกรงต่อความเหนื่อยยากลำบาก

3. ใช้ชีวิตสุจริต 1 ได้แก่ 1) สัมมาอาชีวะ หมายถึง ใช้ชีวิตสุจริต กล่าวคือ ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การยึดมั่นในความสัตย์จริงและในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม มีความซื่อตรง และมีเจตนาที่บริสุทธิ์ ปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นโดยชอบ ไม่คดโกง การดำเนินชีวิตในสังคมนั้น ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็น ไม่ว่าจะซื่อสัตย์ต่อตนเองหรือผู้อื่น ดังนั้น การที่เราจะมีความซื่อสัตย์สุจริตนั้น เราจะต้องปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตอย่างถูกต้อง และให้เห็นโทษของการไม่ซื่อสัตย์สุจริตว่าจะส่งผลต่อตนเองและสังคมอย่างไรบ้าง อีกอย่างหนึ่งการเป็นอยู่อย่างพอเพียง คือ การดำเนินชีวิตโดยยึดหลักความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่ละโมภโลภมาก รู้จักยับยั้งชั่งใจ และต้องไม่เอาเปรียบหรือเบียดเบียนทั้งตัวเองและผู้อื่น กล่าวโดยภาพรวมคือ การเข้าใจ การปฏิบัติ เกิดผลลัพธ์ อันเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้

การพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 เป็นการพัฒนาสังคมโดยการนำหลักมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาสังคมในปัจจุบัน มุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมเข้าใจ นำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามหลักมรรคมีองค์ 8 ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ตลอดถึงเพื่อเป็นแนวทางให้บุคคลในสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเพื่อทำให้ปัญหาทางสังคมลดลง ทำให้สังคมนี้เกิดการพัฒนาไปถึงที่สุดสูงสุดได้ต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

แผนที่ 5.1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบ (MODEL) องค์ความรู้ใหม่ของการพัฒนาสังคมในมิติแห่งมรรคมีองค์ 8 เรียกว่า สังคมมรรคมีองค์ 8 (MODEL) มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ

1. องค์ประกอบที่ 1 U= Understand หมายถึง การเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับ ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

2. องค์ประกอบที่ 2 P= Practice หมายถึง เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วน ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของสังคม ให้บุคคลในสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากที่สุด

3. องค์ประกอบที่ 3 A = Achieve หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน เข้าถึงกัน การพัฒนางานก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หากแต่นำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). สถิติสำ396หรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). ดุลยภาพ : สาระแห่งสุขภาพและความสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : ผลิธัมม์.
- พระคุษฎี เมธะกูโร. (2532). การพัฒนาสังคมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระไพศาล วิสาโล. (2533). พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พัทธา สายหู. (2544). กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร : บิสนเนสอาร์แอนด์ดี.
- นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. (2544). นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2552). พุทธศาสนาเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ อุทัยเฉลิม. (2554). กลัวเกิด ไม่กลัวตาย มรรค 8. กรุงเทพมหานคร : แคนน่ากราฟฟิค.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดภูเก็ต (พ.ศ.2566-2570). ภูเก็ต : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดภูเก็ต.
- อุทัย หิรัญโต. (2522). หลักสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ขวัญษา เอกจิตต์ และอุทัย สติมัน. (2559). หลักไตรสิกขากับการพัฒนาตน. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ. 3(2), 170-179.